

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук,
Заслуженого юриста України Смоковича Михайла Івановича
на дисертацію Горінова Павла Валерійовича «Адміністративно-правове
регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Незалежність як засада функціонування судової влади прямо закріплена статтею 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, а гарантування незалежності суддів є однією з умов належного відправлення правосуддя. Однак, проблема гарантій незалежності суддів ще не була предметом окремого наукового пошуку, а наявність поодиноких праць у контексті вивчення правового статусу судів і суддів, організації діяльності судів та проблем незалежності суду та відсутність ґрунтовних теоретичних розробок з окресленої проблематики негативно позначається не тільки на теорії адміністративного права, а й на практичних аспектах функціонування вітчизняного адміністративного судочинства. Проблеми визначення та характеристики адміністративно-правових засад реалізації гарантій незалежності суддів визначена і державним значенням у контексті реалізації конституційних засад функціонування судової системи. З огляду на це, актуальність теми дисертаційного дослідження П.В. Горінова не викликає сумнівів.

Дисертація виконана відповідно до основних положень пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених 03 березня 2016 року загальними зборами Національної академії правових наук України. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри конституційного і адміністративного права Юридичного факультету Національного авіаційного університету «Система адміністративного,

адміністративно-процесуального та фінансового права у контексті другої адміністративної реформи» (на 2011–2015 рр.), а також «Концепція розвитку адміністративного, адміністративно - процесуального права та фінансового права в умовах євроінтеграції» (на 2016–2020 рр.), що є складовими частинами тем: «Традиції і новації в сучасній українській державності та правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970), «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842). Наукове обґрунтування частини пріоритетних напрямків розвитку правової науки дисертантом, також свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження.

Цінність творчого пошуку автора полягає у тому, що дисертація виконана з урахуванням положень актуальної доктрини адміністративного права та процесу щодо ключових категорій дослідження, а також – доктрини окремих дотичних сфер юридичної науки (теорія права, конституційне право, міжнародне право), що склали теоретичне підґрунтя цієї роботи. Норми вітчизняного законодавства склали законодавче підґрунтя роботи, зокрема положення Конституції України, інших законів та положення підзаконних актів, а також окремі приписи міжнародного законодавства щодо системи міжнародних стандартів правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності в аспекті реалізації цих гарантій. Інформація про результати діяльності суб'єктів судової влади (доповіді, плани, звіти), а також юридичні матеріали публіцистичного характеру склали емпіричне підґрунтя роботи.

Саме це й дозволило дисертанту обґрунтувати необхідність розглядати гарантії незалежності судді не в елементному, а в системному значенні, та здійснити систематизацію принципів правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів на засадах належної адміністративної процедури за критерієм їх характеру (загальні та спеціальні, що стосуються реалізації конкретних гарантій незалежності суддів) і систематизацію

адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів та визначено види таких процедур.

Мета і завдання дослідження (стор. 17-19), їх постановка та послідовність дозволяють розкрити основний зміст теми дисертації. Об'єкт та предмет дослідження сформульовані достатньо чітко та зрозуміло, що і дозволило комплексно проаналізувати поставлену проблему (стор. 16), не виходячи за межі наукової спеціальності.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням необхідного методологічного апарату. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальнонаукові і спеціальні юридичні методи наукового пізнання. Визначальним методом проведеного дослідження є системний метод, який використано шляхом розгляду основних категорій дослідження як систем, встановлення співвідношення між ними.

За допомогою формально-юридичного методу в поєднанні з логіко-семантичним надано характеристику незалежності судді в сучасному праворозумінні як основу пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів (підрозділ 1.1). За допомогою методу класифікації та групування у поєднанні з формально-юридичним методом розкрито сутність та здійснено систематизацію гарантій незалежності суддів з урахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини, а також сформульовано поняття та виділено ознаки адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів (підрозділи 1.2, 1.3). Застосування методів синтезу та логіко-семантичного методу дозволило визначити принципи правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів на засадах належної адміністративної процедури, а також встановити види адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів (підрозділи 2.1, 2.2). Метод системного аналізу у

поєднанні з формально-юридичним методом дозволив застосовувати міжнародні стандарти правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій в Україні (підрозділ 3.2).

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з позицій логіки та методології наукового дослідження. Їхньому отриманню передувала значна робота з аналізу нормативних актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, в яких висвітлюються питання стандартів формування корпусу суддів як основи вдосконалення гарантій незалежності суду і суддів з урахуванням актуальних напрямів розвитку вітчизняної доктрини судоустрою. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, узагальнених практичних матеріалів й відповідних наукових методів. Це дозволило дисертанту сформулювати низку важливих наукових положень, пропозицій, висновків та рекомендацій.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дослідження наукових оцінок, пропозицій і рекомендацій, теоретичних узагальнень та висновків, які складають основний зміст дисертаційної роботи П. В. Горінова, здебільшого зумовлені актуальністю обраної теми та вдалим напрямом дослідження. Дійсно, рецензована наукова робота визначається тим, що у результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, що характеризуються науковою новизною.

У першому розділі дослідження автор доцільно і науково коректно аналізує питання про незалежність суддів, виходячи з його правового статусу як носія судової влади, впливає з положень правової доктрини правової позиції Конституційного Суду України, викладену у резолютивній частині Рішення від 01.12.2004 № 19-рп/2004. Конституційний Суд України зазначив, що незалежність суддів є конституційним принципом організації та

функціонування судів і професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкорюються лише закону (*пункт 1 резолютивної частини Рішення*).

Зміст наукових публікацій автора свідчить, що дослідницька проблема, предметом якої є формування цілісного наукового підходу до визначення особливостей адміністративно-правового статусу судді як службовця публічної служби, особливо в умовах оновленого законодавства, яким закріплено реформування судової системи та системи державної служби, виступає складовою ширшої за змістом проблеми визначення та характеристики адміністративно-правового статусу судді, оскільки остання передбачає, в тому числі аналіз питань, пов'язаних із виділенням адміністративних процедур, в яких також бере участь суддя. Здобувачем на основі вивчення правових позицій ЄСПЛ виділено гарантії незалежності суду і гарантії незалежності судді у взаємозв'язку з незалежністю судової влади. Здобувач П.В. Горінов досить вдало вказує, що гарантії незалежності суду при здійсненні правосуддя, мають місце у разі, коли формуються і діють реальні запобіжники впливу на результат судового процесу.

Стосовно гарантій судді – слід передусім указувати про належну процедуру підбору суддівського корпусу і забезпечення безсторонності вирішення суддею усіх судових справ. Загалом доцільно виділяти загальні і спеціальні гарантії. Загальні гарантії незалежності формуються на засадах забезпечення незалежності судової влади та незалежності конкретного суду зокрема. Спеціальні гарантії стосуються безпосередньо судді як особи, котра здійснює правосуддя у конкретній справі. Загальні гарантії визначені конституційно-правовим статусом судової влади і суду, а спеціальні гарантії пов'язані з конституційно-правовим статусом судді, його процесуальною компетенцією та процедурами кадрових призначень, пов'язаних із набуттям статусу судді та здійсненням суддею правосуддя. Крім того, у структурі спеціальних гарантій доцільно виділяти матеріальні і процесуальні гарантії.

Матеріальні пов'язані з набуттям статусу судді, а процесуальні – з гарантіями належного здійснення правосуддя.

Слід погодитись із запропонованим здобувачем формулювання вузького і широкого значення поняття адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів. У вузькому значенні під адміністративними процедурами правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів слід розуміти встановлений нормами адміністративного права порядок діяльності уповноважених суб'єктів, спрямований на реалізацію гарантій незалежності суддів, який має публічний характер і завершується прийняттям акту індивідуальної дії щодо судді як носія судової влади.

Широке значення вказаної адміністративної процедури розкривається в її визначенні як сукупності цілеспрямованих, послідовно здійснюваних уповноваженими суб'єктами дій, урегульованих нормами адміністративного права і процесу щодо реалізації гарантій незалежності суддів, які завершуються прийняттям акту індивідуальної дії стосовно судді та/або спрямовані на створення умов забезпечення незалежності суддів. (підрозділ 1.3.)

Доцільним вбачається визначення автором адміністративних процедур різних видів такої інтегративної ознаки як одного цільового призначення – гарантування незалежності суддів. Разом із тим, відносна відокремленість адміністративних процедур різних видів забезпечена різницею в їхньому змісті, а саме: у спрямованості здійснення; у предметі правозастосовної діяльності; в особливостях суб'єктного складу.

У другому розділі Горінов П.В. визначає межі регулювання суб'єктами виконавчої влади реалізації процедур забезпечення незалежності суддів, і зауважує на необхідності урахування сучасних міжнародних стандартів забезпечення незалежності суддів. Так, підлягає врахуванню стандарт неприпустимості втручання суб'єктів виконавчої влади у процеси реалізації судової влади.

Слушно до суб'єктів судової гілки влади автор відносить Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, Державну судову адміністрацію України, органи суддівського самоврядування, які виступають, переважно, суб'єктами регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суду і суддів, а суб'єктом встановлення таких процедур є Верховна Рада України. (стор. 138)

На окрему увагу заслуговує систематизація міжнародних стандартів формування корпусу суддів у контексті гарантування незалежності суду та суддів за критерієм об'єкта їх впливу. Горінов П.В. за таким критерієм виділяє стандарти, що стосуються: добору кадрів на посаду судді; комплектування суб'єкта призначення суддів на посади; підготовки суддів; гарантій при проходженні служби. У межах першої групи знайшли місце такі стандарти, як: чіткість критеріїв добору кадрів на посаду судді; неприпустимість застосування таких критеріїв, як стать, колір шкіри, політичні чи релігійні переконання; єдність суб'єкта проведення добору кандидатів на посаду судді та суб'єкта призначення на цю посаду тощо.

У межах другої групи автор вказує на неприпустимість вирішальної участі суб'єктів законодавчої чи виконавчої гілок влади у комплектуванні суб'єкта призначення суддів на посади, дотримання засад паритетності при обранні членів суб'єкта призначення судді на посаду.

У межах третьої групи визначено стандарт фінансування такої підготовки (виключно за кошти державного бюджету) і повнота представництва судової влади у складі такого суб'єкта.

У межах четвертої групи автор вказує на неможливість переведення судді на іншу посаду (в тому числі й вищу за рівнем) без його згоди, крім чітко визначених законом випадків.

Наукове та практичне значення роботи. Аналіз змісту дисертації свідчить, що вона є самостійною, завершеною, аргументованою, комплексною роботою і це дозволяє констатувати належний науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного дослідження. Структура і зміст роботи

вказують на цілеспрямованість та комплексний характер дослідження. Це дало можливість автору обґрунтувати низку нових положень, які мають важливе значення для правової науки та практики. Зокрема, положення, висновки і пропозиції, викладені у дисертації, розширюють і поглиблюють конкретні зміни до актуального законодавства про судоустрій з метою: внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо конкретизації поняття істотного дисциплінарного проступку як обставини, що унеможлиблює призначення на посаду судді; передання повноважень ВККС України щодо проведення добору кандидатів для призначення на існуючі уявлення про сутність законодавчого врегулювання очевидних критеріїв доброчесності; закріплення правових наслідків порушення Президентом України перед компетентними органами питання про проведення в установленому законом порядку перевірки фактів, що містяться у зверненнях щодо кандидата на посаду судд.

Поділ суб'єктів формування суддівського корпусу за комплексним критерієм мети та правових наслідків діяльності на попередні (кваліфікаційні комісії) та безпосередні (суб'єкти остаточного призначення на посаду судді) визнано таким, що поступово втрачає свою актуальність як з наукової, так і з практичної точки зору, не відповідає визнаним міжнародним стандартам побудови суб'єктів призначення на посаду судді.

У роботі П. В. Горінова сформульовано важливі для науки адміністративного права та адміністративного судочинства, зокрема, теоретичні висновки й практичні рекомендації. В подальшому вони можуть використовуватися у правотворчій і правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі та науково-дослідній сфері, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у одинадцяти публікаціях, з яких: один розділ у колективній монографії; п'ять статей в наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних науково – метричних баз; дві статті у

наукових періодичних виданнях інших держав і три публікації за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд із зазначеними позитивними моментами, які характеризують роботу, необхідно вказати й на зауваження стосовно змісту дисертації, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час її публічного захисту, а також мають бути враховані автором у його подальших наукових дослідженнях.

1. Дисертантом запропонована систематизація адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів з позиції висвітлення особливостей вказаних процедур виходячи з мети або функціональної спрямованості вказаних процедур і необхідності врахування їхньої внутрішньої специфіки.

Незважаючи на те, що у дисертації досить вдало обґрунтовано мету (функціональну спрямованість) адміністративної процедури, яка зводиться до визначення розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ, проте очевидною є необхідність визначення внутрішньої специфіки досліджуваних адміністративних процедур. Це є недоліком дисертаційного дослідження і потребує аргументації під час публічного захисту дисертації.

2) Незрозумілою залишається особиста позиція дисертанта щодо змістовного розуміння таких дискусійних понять, як «суддівська незалежність» і «незалежність суддів», про які йдеться на сторінках дисертації (стор. 42).

3) Дослідження сучасної системи гарантій незалежності суду та суддів базувалося на сприйнятті незалежності суду і суддів як ключової вимоги щодо організації національної судової гілки влади та інституційної сутності судової влади як окремої гілки державної влади.

На стор. 172 дисертації автор вказав, що для системного підходу передбачено розгляд будь-якої системи з таких аспектів, як: предметний,

функціональний, історичний. З огляду на це, автору потрібно було б предметно дослідити ці аспекти, зокрема й історичний аспект розвитку гарантій незалежності суддів.

4) Горінов П.В. пропонує (стор. 204) низку важливих змін до Законів України «Про судоустрій і статус суддів» і «Про Вищу раду правосуддя». Утім такі пропозиції варто було б викласти в окремих додатках у вигляді опрацьованих законопроектів для наступного їхнього спрямування до відповідного комітету Верховної Ради України.

5) На стор. 146 дисертації автор визначає, що «реалізація законодавчої влади є найвищим за юридичною силою способом адміністративно-правового регулювання адміністративних процедур забезпечення незалежності суддів. Конкретними проявами такої реалізації є встановлення відповідних адміністративних процедур, встановлення порядку реалізації зазначених процедур» тощо. На мій погляд, запропонований здобувачем формат аргументації вказаної позиції є незрозумілим і має бути додатково обґрунтованим під час публічного захисту.

Зазначені зауваження до положень дисертації, що виносяться на захист в цілому не впливають на позитивну оцінку роботи, натомість спрямовані на спонукання дисертанта до наступних поглиблених наукових досліджень.

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати у галузі адміністративного права та адміністративного процесу. Результати наукового дослідження свідчать, що регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів є адміністративно-правовим за своєю природою, а відповідні процедури – адміністративними процедурами.

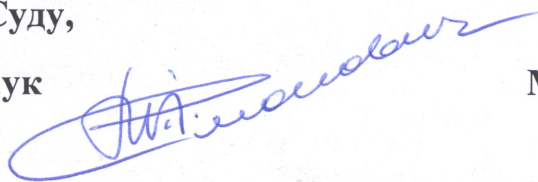
Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації і за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх

викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам закріплених пунктами 9, 10, 12-13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами і доповненнями), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Горінов Павло Валерійович - на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Голова Касаційного адміністративного суду

у складі Верховного Суду,

доктор юридичних наук

М. І. Смокович

